

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI

FACULTATEA DE SOCIOLOGIE ȘI ASISTENȚĂ SOCIALĂ

DOMENIUL: SOCIOLOGIE

PERSPECTIVE ASUPRA
DEZVOLTĂRII GÂNDIRII
MORALE A JURNALIȘTILOR

COORDONATOR: PROF. UNIV. DR. TRAIAN ROTARIU

DOCTORAND: SÎNZIANA-MARIA JURĂU

CLUJ-NAPOCA

2012

CUPRINS

<u>Capitolul I</u>	7
<u>Considerații introductive</u>	7
<u>Definiții</u>	9
<u>Contribuția lui Piaget la studiul dezvoltării gândirii morale</u>	10
<u>Kohlberg și cele trei nivele ale dezvoltării gândirii morale</u>	11
<u>Dezvoltări ulterioare ale teoriei postulate de Kohlberg, James Rest și modelul celor patru componente</u>	14
<u>Principalele modalități de evaluare a dezvoltării gândirii morale</u>	15
<u>The Defining Issues Test – DIT</u>	17
<u>Construirea instrumentului de cercetare</u>	19
<u>Capitolul II – Cadrul juridic de reglementare</u>	25
<u>II. 1 Perspective internaționale</u>	26
<u>II.1.1 Libertatea de exprimare. Conținut și limite în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului</u>	26
<u>II. 1. 2 Dreptul la viață privată în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului</u>	26
<u>II.1.1 Libertatea de exprimare. Conținut și limite în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului</u>	27
<u>Dreptul la viață privată în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului</u>	

<u>II.2 Perspective naționale</u>	31
<u>II.2.1 Infracțiunile contra demnității conform Codului Penal</u>	31
<u>II.2.2 Respectul vieții private și al demnității persoanei umane conform Codului Civil</u>	34
<u>II.2.3 Reglementări speciale din domeniul audiovizualului</u>	39
<u>II.2.4 Propuneri legislative recente</u>	42
<u>Capitolul III – Cadrul Deontologic de reglementare</u>	48
<u>III.1 Perspective internaționale</u>	49
<u>Reglementări europene în domeniul eticii jurnalistice</u>	49
<u>Autoreglementarea presei.</u>	49
<u>Consiliul de presă</u>	49
<u>Reglementări europene în domeniul eticii jurnalistice</u>	49
<u>Autoreglementarea presei.</u>	54
<u>Consiliul de presă</u>	59
<u>III.2 Perspective naționale</u>	73
<u>Reglementări etice în vigoare</u>	73
<u>Propuneri de autoreglementare din perspectivă națională</u>	73
<u>Reglementări etice în vigoare</u>	73
<u>Propuneri de autoreglementare din perspectivă națională</u>	75
<u>Grupul pentru bune practici jurnalistice</u>	77
<u>Capitolul IV : Dezvoltarea gândirii morale a jurnaliștilor. Cercetare empirică</u>	81

<u>Design-ul cercetării :</u>	81
<u>Scopul proiectului de cercetare</u>	81
<u>Obiective</u>	81
<u>Ipoteze de cercetare generale</u>	82
<u>Metodologie de cercetare</u>	83
<u>Date demografice</u>	84
<u>Apartenența geografică a respondenților</u>	85
<u>Educație</u>	87
<u>Domeniu de activitate:</u>	87
<u>Experiență în domeniu</u>	88
<u>Funcție în cadrul redacției</u>	89
<u>Observații referitoare la ”anonimitate” și interes față de rezultatul final</u>	90
<u>Cazul 1: Detalierea evenimentelor morbide, interesul publicului, protecția imaginii minorilor, dreptul la viață privată și de familie</u>	92
<u>Enunțul cazului</u>	92
<u>Motivația alegerii cazului</u>	92
<u>Analiza rezultatelor obținute</u>	94
<u>Selectii din eseurile motivaționale, clasificate în funcție de anii de experiență:</u>	96
<u>Analiza de conținut a eseurilor motivaționale</u>	97
<u>Raportarea la motivații pe scale Likert</u>	98
<u>Analiza corelațiilor pentru dilema sinuciderii</u>	107
<u>Stadiul de dezvoltare al gândirii morale obținut pentru acest caz – 1 – nivelul</u>	

<u>pre-convențional</u>	114
<u>Analiza stadiului de dezvoltare a gândirii morale pentru cazul 1 în funcție de domeniul de activitate</u>	116
<u>Analiza stadiului de dezvoltare al gândirii morale pentru cazul 1 în funcție de poziția ocupată în cadrul redacției</u>	118
<u>Cazul 2: Calomnie și drept la propria imagine vs interes public</u>	122
<u>Enunțul cazului</u>	122
<u>Motivația alegerii cazului</u>	122
<u>Analiza rezultatelor obținute</u>	123
<u>Selectii din eseurile motivaționale, clasificate în funcție de anii de experiență:</u>	125
<u>Analiza de conținut a eseurilor motivaționale</u>	126
<u>Raportarea la motivații pe scale Likert</u>	127
<u>Stadiul de dezvoltare al gândirii morale obținut pentru acest caz – 1 – nivelul pre-convențional</u>	141
<u>Analiza stadiului de dezvoltare a gândirii morale pentru cazul 1 în funcție de domeniul de activitate</u>	143
<u>Analiza stadiului de dezvoltare al gândirii morale în funcție de educație</u>	145
<u>Analiza stadiului de dezvoltare al gândirii morale în funcție de experiența în domeniu</u>	147
<u>Cazul 3: Drept la viață privată și familie vs interes public</u>	149
<u>Enunțul cazului</u>	149
<u>Motivația alegerii cazului</u>	149

<u>Analiza rezultatelor obținute</u>	150
<u>Seleții din eseurile motivaționale, clasificate în funcție de anii de experiență:</u>	
152	
<u>Analiza de conținut a eseurilor motivaționale</u>	154
<u>Raportarea la motivații pe scale Likert</u>	155
<u>Stadiul de dezvoltare al gândirii morale obținut pentru acest caz – 1 – nivelul pre-convențional</u>	166
<u>Analiza stadiului de dezvoltare a gândirii morale pentru cazul 3 în funcție de studiile urmate</u>	168
<u>Analiza stadiului de dezvoltare a gândirii morale în funcție de domeniul de activitate</u>	169
<u>Analiza stadiului de dezvoltare a gândirii morale în funcție de experiența în domeniu</u>	171
<u>Analiza stadiului de dezvoltare al gândirii morale în funcție de poziția din interiorul organizației</u>	172
<u>Concluzii. Limite. Perspective</u>	173
Bibliografie	
.....	182

CONCEPTE CHEIE

Dezvoltarea gândirii morale, jurnaliști, proces de auto-reglementare, reglementări legale, Defining Issues Test (DIT)

REZUMAT

Libertatea de exprimare constituie una dintre valorile esențiale nu doar pentru existența unei societăți democratice ci pentru existența armonioasă a oricărei societăți. În România, libertatea de exprimare reprezintă una dintre libertățile fundamentale dobândite în urma revoluției din 1989. Exercițiul acestei libertăți s-a dovedit a fi însă unul anevoios, îngreunat de un proces continuu de descoperire a conținutului și de explorare a limitelor acestei libertăți.

Jurnaliștii, în calitatea lor de furnizori de informație și de formatori de opinie, au fost și sunt în continuare una dintre categoriile cele mai expuse atât la procesul de explorare al conținutului cât mai ales la procesul de descoperire al limitelor acestei libertăți. În vreme ce norme legale stabilite în cursul perioadei comuniste (un exemplu în acest sens fiind Legea Presei din 1974) au căzut în desuetudine, prevederi noi, conforme cu Constituția nou adoptată, au intrat în vigoare. Procesul de reglementare continuă, libertatea de exprimare dobândind în urma acestui proces sensuri și conținuturi noi, dar și limite noi.

Scopul acestei cercetări este acela de a identifica stadiul de dezvoltare al gândirii morale a jurnaliștilor raportat la dilemele de etică profesională pe care le-au întâmpinat în ultimii cinci ani, precum și a modului în care aceștia se raportează la evoluția legislativă care a avut loc. Astfel cum vom explica în cele ce urmează, stadiul de dezvoltare al gândirii morale determină modul în care un subiect se raportează la o anumită problemă morală sau legală, ceea ce reprezintă un indicator valid al comportamentului pe care l-ar adopta în rezolvarea problemei. Aceste informații esențiale ar trebui să reprezinte punctul de plecare în susținerea oricăror încercări de reglementare sau de autoreglementare a profesiei, mai exact al oricărei încercări de a formula o politică publică în domeniul presei

Capitolul introductiv cuprinde, alături de aceste observații preliminare, o secțiune de definire a conceptelor care au stat la baza elaborării lucrării. Sunt prezentate succint principalele contribuții în domeniul studiului dezvoltării gândirii morale din perspectivă stadială și sunt trecute în revistă în mod critic instrumentele de cercetare propuse de-a lungul timpului de către cercetători. La finalul capitolului este propus un

instrument de lucru pentru a investiga dezvoltarea gândirii morale a jurnaliștilor adaptat specificului profesiei, care are în vedere dilemele etice importante cu care s-au confruntat jurnaliștii români din ultimul an.

Al doilea capitol realizează o prezentare a cadrului internațional și cadrul național de reglementare al activității de presă prin prisma celor trei cazuri propuse spre soluționare. Este prezentat dreptul la libertatea de exprimare în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, precum și puncte de referință ale deciziilor care prezintă opinia Curții referitoare la viața privată în scopul raportării unor eventuale noi prevederi legale la jurisprudența europeană. Din perspectivă națională sunt prezentate unele dintre cele mai influente prevederi legale din istoria presei românești, actualmente abrogate ale Codului penal referitoare la insultă și calomnie, noile prevederi ale Codului Civil referitoare la respectul vieții private și al demnității persoanei, reglementările specifice din domeniul audiovizualului precum și una dintre cele mai recente propuneri de reglementare în materie, respectiv Legea profesiei de jurnalist. Scopul prezentării propunerii de reglementare este acela al identificării atitudinii unui potențial ”legiuitor” raportat la exercițiului actual al profesiei de jurnalist, al identificării problematicii a cărei rezolvare este dorită prin lege, precum și al metodelor care sunt sugerate în acest sens.

Capitolul al treilea are drept scop conturarea cadrului deontologic de reglementare al mass-media. În prima parte sunt prezentate principalele reglementări europene în domeniul mass-media, principalele direcții de argumentare pentru încercările de autoreglementare a presei, precum și două între aceste forme de autoreglementare – Consiliul de Presă Suedez (cel mai vechi din lume, care a fost utilizat și invocat drept model pentru aproape toate consiliile de presă ulterioare) și Consiliul de Presă Danez, de dată semnificativ mai recentă, al cărui model ce îmbină armonios raportarea la justiție dar și la specificul profesiei îl recomand ca fiind un compromis viabil și de succes, care ar putea conduce la o reconciliere a eforturilor de reglementare a presei și de menținere a independenței și libertății de exprimare a acesteia.

Cea de-a doua parte a capitolului al treilea include reglementările etice naționale în vigoare, respectiv articolele relevante pentru cercetarea de față din Codul

Deontologic Unic adoptat de către Convenția Organizațiilor de Media. Ulterior acestora sunt prezentate propunerile de autoreglementare națională, respectiv Grupul pentru Bune Practici Jurnalistice, precum și forma actuală de autoreglementare, deși puțin cunoscută publicului larg, respectiv Consiliul de Onoare al Clubului Român de Presă.

SCOPUL PROIECTULUI DE CERCETARE

Scopul proiectului de cercetare este acela de a identifica stadiul de dezvoltare al gândirii morale a jurnaliștilor raportat la dilemele de etică profesională pe care le-au întâmpinat în ultimii cinci ani, precum și modul în care aceștia se raportează la evoluția legislativă care a avut loc.

Analiza cadrului deontologic și legislativ actual, precum și analiza propunerilor de reglementare și de auto-reglementare care au avut loc în ultimii trei ani, indică faptul că profesia este percepută foarte diferit de către activiști și de către legiuitor. În vreme ce ONG-urile care susțin în mod tradițional independența presei și libertatea de exprimare au propus o formă de auto-reglementare care presupune că majoritatea jurnaliștilor s-ar regăsi în raționamentele și motivațiile care caracterizează nivelul post-convențional al dezvoltării gândirii morale, legiuitorul a indicat, prin propunerile legale bazate pe sancțiuni și restricții, faptul că presupune că jurnaliștii s-ar afla la nivelul moralității pre-convenționale de dezvoltare a gândirii morale.

Rezultatele cercetării doresc să servească la o mai bună înțelegere asupra mediului profesional și să constituie o potențială bază viitoare de raportare și de evaluare a oportunității adoptării unor soluții legislative sau deontologice noi, în încercarea de a reglementa profesia.

OBIECTIVE

- Identificarea factorilor care ar putea influența deciziile luate de către jurnaliști

în privința subiectelor care pun probleme de etică și deontologie

Posibili factori:

- Gen
 - Educație (cunoașterea normelor de deontologie profesională)
 - Experiență în domeniu
 - Poziție în cadrul organizației
 - Apartenență geografică
 - Tip de media în care activează (presă scrisă, radio, TV)
- Identificarea factorii care influențează deciziile luate de către jurnaliști în privința subiectelor care pun probleme legale

Posibili factori:

- Gen
 - Educație (cunoașterea legii)
 - Experiență în domeniu
 - Poziție în cadrul organizației
 - Tip de media în care activează
- Analiza factorilor identificați.
 - Corelația dintre factorii identificați

IPOTEZE DE CERCETARE GENERALE

1: Există o corelație semnificativă între tipul de media în care activează jurnalistul și stadiul de dezvoltare al gândirii morale

2 : Există o corelație semnificativă între experiența în domeniu și stadiul de dezvoltare al gândirii morale

3 : Există o corelație între educație și stadiul de dezvoltare al gândirii morale

În urma realizării scalei de top 3 motivații date de jurnaliști a fost calculat stadiul de dezvoltare a gândirii morale a fiecăruia dintre respondenți pentru fiecare dilemă, stadiul pe care l-am prezentat la finalul fiecărui caz. Media acestor stadii calculate pentru fiecare individ a condus la un stadiu final, a cărui valoare a fost ulterior rotunjită.

CONCLUZII

Astfel, din punct de vedere procentual jurnaliștii se clasează într-un procent majoritar în stadiul cinci al dezvoltării gândirii morale, fiind urmați, din punct de vedere procentual de jurnaliștii care se clasează în cel de-al doilea stadiu al gândirii morale și de cei care se clasează la primul stadiu de dezvoltare al gândirii morale. Putem concluziona faptul că un procent semnificativ dintre respondenți consideră extrem de important în luarea deciziei lor realizarea unui raport pe care îl consideră just între interesele, valorile și normele aflate în conflict, fiind interesați de respectarea a ceea ce ei consideră că este ”contractul social”. Disponibilitatea jurnaliștilor de a fi actori raționali și responsabili poate constitui un argument valid pentru încercările de autoreglementare a presei. Procentul de jurnaliști respondenți ai chestionarului care s-au înscris însă la primul nivel de dezvoltare al gândirii morale, caracterizat prin respectarea normelor în scopul evitării unei pedepse sau al obținerii unui beneficiu este însă unul suficient de important încât o virtuală pledoarie pro-autoreglementare să întâmpine o rezistență justificată din această perspectivă.

În scopul determinării tendinței secundare am realizat și o medie pentru fiecare individ în ceea ce privește afirmațiile care au fost alese pe planul doi ca și grad de motivare. Analizând distribuția procentuală și în acest caz putem concluziona faptul că jurnaliștii prezintă tendința clară și disponibilitatea de a evolua din stadiul în care se află al dezvoltării gândirii morale într-un stadiu superior. Remarcăm astfel faptul că un procent extrem de mic de respondenți (raportat la tendința principală a respondenților) se declară stimulați de posibilitatea obținerii unei prime sau a unui beneficiu material, precum și interesat în a lua o decizie în scopul evitării unei pedepse. Tendința preponderentă este aceea de a alege ca fiind motivante afirmațiile

caracteristic stadiilor patru și cinci ale dezvoltării gândirii morale, indicând astfel disponibilitatea de a lua decizii pe baza respectului acordat normelor deontologice sau al echilibrului just al intereselor părților sau valorilor implicate în conflict. Alături de interesul manifestat față de respectarea normelor profesionale din cadrul grupului, credem că această distribuție a tendinței secundare de dezvoltare a gândirii morale susține legitimitatea încercărilor de autoreglementare și ar trebui încurajată, prin realizarea unei relații de complementaritate eficient gestionată între controlul juridic, extern profesiei, și controlul deontologic.